

Галина Гуменюк,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Galyna Gumenyuk,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

Уляна Будник,

студент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Ulyana Budnyk,

Student,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

УДК 911.3+910
ББК 71.4

ЗНАЧЕННЯ САКРАЛЬНИХ ПАМ'ЯТОК ОПІЛЛЯ В РОЗВИТКУ НОСТАЛЬГІЧНОГО ТУРИЗМУ

SIGNIFICANCE OF THE OPILLIA SACRAL MONUMENTS IN THE NOSTALGIC TOURISM DEVELOPMENT

У статті обґрунтовано значення сакральних пам'яток Опілля в розвитку ностальгичного туризму в Україні, зокрема акцентується на потребі туристів відвідати місця свого історичного проживання, походження предків, глибше пізнати культурні традиції рідного краю, налагодити контакти із земляками чи родичами. Об'єкти сакрального мистецтва слугують засобом підвищення духовної культури туристів, джерелом розроблення паломницьких екскурсій у сфері розвитку ностальгичного туризму регіону.

Основними шляхами стимулювання туристичної привабливості території Опілля визначено: створення позитивного іміджу території як привабливої для відпочинку; підвищення уваги українців до відпочинку всередині країни, зокрема, можливість залучення додаткового туристичного потоку за рахунок активного маркетингу на території Опілля; підтримку туризму національними програмами, наприклад надання дотацій на реставрацію історико-культурних об'єктів сакрального значення; вивчення туристичної привабливості території Опілля через визначення найбільш доцільного використання сакральних ресурсів; залучення державних інвестицій у проекти, пов'язані з розвитком туризму на території Опілля. Наголошено на потребі реалізації низки заходів щодо сприяння в розробленні екскурсійних ностальгичних турів сакральними пам'ятками Опілля представників української діаспори.

Ключові слова: ностальгичний туризм, розвиток туристичної індустрії, територія Опілля, туристичний потенціал, сакральні пам'ятки.

The meaning of Opillia sacral monuments in the development of nostalgic tourism in Ukraine is grounded in the article, particularly the accent is put on the tourists' necessity to visit the places of historical settlement, descent of ancestors, get to know the cultural traditions of native land deeper, make contacts with compatriots or relatives etc. The objects of sacral art that are not deeply studied in many regions of Ukraine are the reason of the increase of spiritual tourists' culture, the enrichment of their knowledge about ethnographical and cultural peculiarities of the region as well as the source of the development of pilgrimage excursions in the sphere of the development of regional nostalgic tourism.

The main ways of stimulation of Opillia tourist attractiveness of the territory are defined: creation of positive image of Opillia territory as an attractive territory for rest; increase of Ukrainians' attention to the rest inside the country, particularly, the ability to involve additional tourist flow due to active marketing on Opillia territory; support of tourism by national programs by means of allocation of subsidy on the restoration of historical and cultural objects of sacral essence; the creation of general catalogue of the data about tourist resources and their concentration through the regions of Ukraine; the study of tourist attractiveness of Opillia territory through defining of the most rational use of sacral resources; involvement of state investments in the projects, connected with the development of tourism on Opillia territory.

The emphasis is put on the generally accepted abilities for the development of tourism that is presupposed by unique natural, historical and cultural, ethnographical peculiarities of the territory. The perspectives of the development of nostalgic tourism on Opillia territory are defined. The accent is put on the necessity of the realization of several actions concerning the increase of tourists' flow in the given region, support in the development excursive nostalgic tours to sacral Opillia monuments by the representatives of Ukrainian diaspora. In the article the author summarizes that in intensification of nostalgic tourism in the region will promote the increase of employment in the region, development of market relations, international cooperation, etc.

Key words: nostalgic tourism, development of tourist industry, Opillia territory, tourist potential, sacral monuments.

В статье обосновано значение сакральных памятников Ополья в развитии ностальгического туризма в Украине, в частности акцентируется на необходимости туристов посетить места своего исторического проживания, происхождения предков, глубже познать культурные традиции родного края, наладить контакты с земляками или родственниками. Объекты сакрального искусства служат средством повышения духовной культуры туристов, источником разработки паломнических экскурсий в сфере развития ностальгического туризма региона.

Основными путями стимулирования туристической привлекательности территории Ополья определены: создание положительного имиджа территории как привлекательной для отдыха; повышение внимания украинцев к отдыху внутри страны, в частности, возможность привлечения дополнительного туристического потока за счет активного маркетинга; поддержку туризма национальными программами, например предоставление дотаций на реставрацию историко-культурных объектов религиозного культа; изучение туристической привлекательности территории Ополья через определение наиболее целесообразного использования сакральных ресурсов; привлечение государственных инвестиций в проекты, связанные с развитием туризма на территории Ополья. Отмечена необходимость реализации ряда мероприятий по содействию в разработке экскурсионных ностальгических туров сакральными памятниками Ополья представителей украинской диаспоры.

Ключевые слова: ностальгический туризм, развитие туристической индустрии, территория Ополья, туристический потенциал, сакральные памятники.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Світова туристична індустрія актуалізує проблему розвитку національного ринку туристичних послуг. Маючи значний потенціал для туристичного бізнесу, Україна реалізує його лише частково. Якщо сільський, зелений, гірськолижний, пішохідний види туризму вже мають певні соціально-економічні пріоритети в туристичній індустрії країни, то ностальгичний туризм сьогодні ще не посів належного йому місця. Ностальгичний туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання без провадження оплачуваної діяльності в місці перебування, головною мотивацією якого є ностальгія, тобто туга за батьківщиною.

Вивчення історичної спадщини Опілля засвідчує, що значна частина місцевих жителів в силу різних життєвих обставин переїхали в інші області України чи виїхали на постійне місце проживання за кордон. Отож, у більшості з них рано чи пізно виникає бажання відвідати рідні місця, пізнати щось нове з їх історії та культури. Тому територію Опілля вважаємо надзвичайно перспективною для розвитку ностальгичного туризму, основними клієнтами таких послуг може бути українська діаспора.

Серед передумов розвитку ностальгичного туризму в Опільському регіоні варто виокремити зручне геополітичне і транспортне сполучення, оскільки тут проходять важливі шляхи державного і міжнародного значення; порівняно з іншими територіями України відносно сприятлива екологічна ситуація; низький рівень індустріалізації краю, що позитивно сприятиме саме для розвитку туристичної індустрії; наявність неповторних пам'яток сакрального мистецтва та ін.

У статті розглянемо культурну спадщину території Опілля – це 191 пам'ятка архітектури та містобудування, з них 26 об'єктів національного і 185 місцевого значення, які розташовані на Опіллі. Особливої уваги заслуговують об'єкти сакрального мистецтва, оскільки слугують засобом підвищення духовної культури туристів, збагаченню їхніх уявлень про етнографічно-культурні особливості краю. зокрема місце сакральних пам'яток в розвитку туристично-екскурсійної діяльності. Виходячи з того, що об'єктивно регіон Опілля характеризується наявністю всіх необхідних передумов для успішного розвитку внутрішнього та міжнародного туризму, інтенсифікація ностальгичного туризму сприятиме підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Особливості розвитку ностальгичного туризму частково відображено в публікаціях сучасних вітчизняних учених (В. Великочий, А. Вільчинський, С. Кузик, В. Кифяк, П. Пуцентейло, Б. Савчук, Н. Чорненька та ін.). Різні аспекти туристичного краєзнавства знайшли своє відображення в наукових працях Є. Панкової, С. Попович, В. Петранівського, М. Рутинського та інших. Проблеми екологічного виховання та формування екологічної культури особистості досліджували як класики педагогічної думки (Г. Ващенко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), так і сучасні вчені (Н. Байбара, О. Біда, С. Іващенко, Г. Пустовіт, О. Химинець та ін.).

Формування мети статті. Обґрунтувати значення та можливості практичного використання сакральних пам'яток Опілля в розвитку ностальгичного туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сакральне мистецтво завжди впливало дивовижною енергією на духовну сферу людини. Водночас воно містить невичерпний потенціал для розвитку ностальгичного туризму в аспекті вивчення історії та культури краю. Сакральні пам'ятки є одними з найпоширеніших культурно-історичних рекреаційних атракцій Опілля, адже вони зустрічаються у переважній більшості населених пунктів. Основою сакральних пам'яток є архітектурні

споруди (церкви, костели, синагоги), що вказує на їхню підпорядкованість архітектурним пам'яткам. Не менш важливе значення належить пам'яткам церковного (культового) походження: ікони, царські врата, виносні хрести, іконостаси, скульптура, фрагменти різьби, підсвічники, зразки міднолітої пластики (іконки, складні, наперсні та на престольні хрести), зразки ковальського ремесла, церковне шитво, художні тканини, церковний одяг, плащаниці тощо [5, с. 12]. Їх вивчення є предметом і релігійного туризму. Тому вдамося до аналізу деяких найцікавіших сакральних пам'яток Опілля з метою моделювання туристично-екскурсійних маршрутів етнографічного (ностальгічного) спрямування.

Перлина у вінку греко-католицьких святинь Львівщини – церква св. Івана Богослова в с. Суховоля Городоцького району – одне з найкращих творінь відомого архітектора Василя Нагірного (1912 р.). Особливе зацікавлення викликають розписи храму, яку виконав народний художник України Любомир Медмідь. Ансамбль храму і його довкілля є прекрасним поєднанням історичної спадщини та новітнього сакрального мистецтва [3, с. 77].

Церква святого Миколая у м. Золочеві – пам'ятка архітектури XVI ст., що є найстарішим храмом міста. В давнину церква входила в комплекс оборонних валів Золочева, тому її ще називали церквою на валах. Оборонні риси церкви святого Миколая збереглися й донині: товщина стін, віконні отвори.

Храм Архистратига Михаїла в м. Комарно побудований близько 1730 року, пам'ятка архітектури національного значення знаходиться у східній частині міста, з боку від великого мурованої церкви святого архистратига Михаїла 1910 р. Дерев'яна тризрубна церква накрита трьома шоломовими банями і гоньтом, збудована у крапацько-гуцульському стилі в 1754 р [2, с. 104].

Костел Святої Трійці с. Олесько (1481 р.) – зального типу, мурований з цегли, з хрестовою системою кладки, частково тинькований. На рівні другого ярусу вежі збереглися бійниці, третій служив дзвіницею. В пресвітерії зберігся бароковий дерев'яний головний вівтар кінця XVIII ст., там же знаходиться мармурова епітафія Івана Даниловича 1618 року роботи скульптора Іоана Пфістера. Пам'ятка реставрована в 60-х рр. XX ст., тоді південна оборонна вежа отримала шоломові завершення, які вона мала до реставрації 1927 р.

Найбільше зацікавлення в туристів з-поміж сакральних пам'яток Опілля викликають саме монастирі, які «притягують» своєю таємничістю. Так, монастир Домініканок (1653–XVIII ст.), що у Белзі, складається з костелу, до якого з півдня і заходу примикають прямокутні корпуси. Замикають велике монастирське подвір'я південно-західний і західний прямокутні корпуси. В'їзд на територію розміщений із західного боку. Під час Другої світової війни будівлі монастиря були зруйновані, а потім частково відновлені. Костел св. Миколая (1653) побудований з червоної цегли, виконаний у стилі бароко. У 1861 р. проведено реконструкцію і реставрацію споруди. Келії прибудовані до костелу з південного і західного боку. Всі корпуси цегляні, прямокутні в плані, двоповерхові, накриті скатними дахами. Разом з костелом утворюють замкнутий внутрішній дворик. Фасади позбавлені архітектурного декору, прорізані прямокутними віконними отворами, завершені профільними карнизами. Внутрішнє планування коридорне з однобічним розташуванням приміщень. Ансамбль належить до характерних творів архітектури бароко XVII–XVIII ст. [1, с. 11].

Крехівський Василіанський монастир св. Миколая складається з церкви св. Миколи, трьох корпусів келій, оборонних мурів з вежами і воротами. На території монастиря були дерев'яні церкви: Преображення Господнього, св. Миколая, св. Трійці та каплиця Покрови Пресвятої Богородиці. Крехівський, тоді Святопреображенський, монастир відтворив у гравюрі 1699 р. ігумен Д. Сінкевич. Ця обитель пов'язана з відомими історичними особистостями, які її відвідували і працювали в її бібліотеках. Усі мистецькі цінності знищені після 1946 р., зберегти вдалося лише чудотворні ікони Богоматері Верхратської та св. Миколи, які до 1991 р. перебували у львівських церквах св. Параскеви та Успення Пресвятої Богородиці. Нині монастир є власністю ордену Василіян, його використовують за призначенням. Тут відкрито Малу греко-католицьку семінарію [6, с. 101].

Бернардинський монастир і келії XVIII ст. та костел св. Духа (поч. XVIII ст. – 1760 р.) у Червонограді заснований 1692 р. Перші його будови були дерев'яними. Кам'яний костел зведений на початку XVIII ст. Пожежа 1749 р. знищила частину нових і старих споруд костелу. Відновлення монастирського комплексу повністю завершилося до 1760 р. У 1767 р. збудовано кам'яну огорожу. У 1751 р. художник Д. Бальцані виконав декілька картин, а в 1756–1758 рр. львівський художник С. Строїнський розписав фресками стіни і зведення костелу. На жаль, пожежа 1852 р. знову зруйнувала костел, що в стилі бароко, і монастир, проте через два роки їх повністю відбудували. План костелу – це рівнокінцевий хрест, західну гілку якого утворює тринавний об'єм. Головний фасад декорований пілястрами, встановленими на високих цоколях, увінчаний розвиненим карнизом і фронтоном криволінійних контурів. З півночі і сходу до костелу примикають двоповерхові монастирські келії коридорної системи з просторим прямокутним внутрішнім двором. Досить цікаво, що всі приміщення перекриті хрестовими зведеннями.

А от Лаврський монастир св. Онуфрія – це найдавніший монастир на території Західної України, який є діючим і сьогодні; довкола нього не випадково розрослося поселення, що отримало назву Лаврів. Кажуть, що Святого старця-відлюдника Онуфрія, який 63 роки провів у пустелі без спілкування з людьми у пошуках духовного самовдосконалення, свято шанували на Русі. Образ пречистого старця, якому навіть після смерті надихав давньоруських монахів на відлюдне духовне подвижництво в печерах і віддалених від людей печерних скитах. За даними істориків і археологів, Лаврська обитель і село при ній виникли наприкінці XIII ст. Засновником монастиря прийнято вважати князя Льва Даниловича. Відтоді монастир багато разів зазнавав спустошень і пограбувань, проте знову відроджувався й існував навіть у часи найбільших гонінь. І це певним чином засвідчує його значення як сакральної пам'ятки, важливого джерела для пізнання в сфері туристично-краєзнавчої роботи фахівців. Сьогодні Лаврський монастир поступово відроджується як центр масового релігійного паломництва. Обитель збирає прочан

на прощі й святкові відпусти, приурочені до релігійних святкувань св. Онуфрія, Благовіщення, Вознесіння, Різдва Івана Хрестителя, Чесного Хреста. Відтак, корисним було б використання цього об'єкта і в розвитку ностальгичного туризму краю. Адже чимало міжнародних туристів із задоволенням прийняли б таку пропозицію.

Заслугує на особливу увагу туриста й Велика Бродівська синагога, про яку відомо із XVI ст. Адже спочатку вона була дерев'яною, однак юдейська громада міста дуже зросла, й потребувала нового, значно більшого і багатшого храму. Наріжний камінь під синагогу, яка в майбутньому отримала назву Велика Бродівська, було закладено у 1742 році. І вона дійсно – одна з найбільших в Україні. Крім того, споруда будувалась ще й для виконання фортифікаційних функцій, тому храм став справжньою цитаделлю. Знову ж таки, упродовж понад двохсотлітньої історії на Велику Бродівську синагогу валилося немало нещастя (війни, пожежі і т.п.), але найбільшим злом став радянський період, а потім і період української незалежності. Тому і стоїть ця прекрасна будівля у аварійному стані й поступово руйнується від дощів та вивітрювання [4].

Цікавими для туристичного бізнесу є низка культових центрів Опілля з чудотворними іконами, відомими дивовижними історіями, які супроводжують впродовж століть їхнє перебування серед людей: численні чудеса зцілень, навернень до Бога тощо. Ці образи настільки дивовижні й несхожі між собою, але однаково захоплюючі, тому перелічимо найвідоміші опілянські святині.

Так, з-поміж чудотворних ікон Львівщини, до яких неодноразово відбуваються прощі міжнародного та всеукраїнського масштабу, варто віднести Унівську, Крехівську, Терехівську, Жидачівську; до чудотворних ікон, паломництва до яких мають більш локальний характер, – Грушівську, Довголуцьку, Деревлянську, Ліську, Самбірську. Лідерами Тернопільщини за кількістю паломників є такі ікони: Почаївська, а менш знайомі є Бережанська, та інші. Івано-Франківщина має серед давніх шанованих святинь Галицьку чудотворну ікону та достатньо великий перелік ікон локального значення (Маріямпільська, Поганська та інші).

Однак організація прочанського туризму в Україні загалом та на її західних територіях зокрема, істотно гальмується наявністю численних проблем. Негайного вирішення потребують: інвентаризація й реставрація пам'яток, які приваблюватимуть прочан і туристів; прискорення роботи над створенням загальноукраїнського реєстру туристичних ресурсів, до якого увійдуть всі історичні, культурні, пам'ятки сакрального туризму; забезпечення інфраструктурою місць паломництва (приміром, збільшення кількості зупинок для туристичних автобусів, будівництво готелів, мотелів, кранниць) та прийняття відповідного законодавства, яке б зменшило чи звільнило від податків паломницький туризм.

Сьогодні відбувається активне відродження релігії та духовної культури, зокрема прочанства, що особливо корисно в сфері розвитку ностальгичного туризму Опілля. Проте ставлення до паломництва наших сучасників знаходиться в прямій залежності від рівня їх духовної вихованості. Опілля має унікальні передумови для розвитку релігійного туризму як екскурсійного, так і паломницького напрямів. Це зумовлено, передусім, неповторною історією християнства на цій території та наявністю великої кількості святинь, серед яких є низка шанованих чудотворних ікон, відомих не лише в Україні: Почаївська, Зарваницька, Терехівська, Крилоська.

Важливою проблемою є також майже відсутнє методичне та інфраструктурне забезпечення для організації релігійних туристичних маршрутів. Варто було б поглибити співпрацю професійних туристичних організацій і релігійних громад, об'єднаних, професійних богословів, що забезпечило б ефективне використання туристичної інфраструктури Західної України, поліпшило б якість прочанства й сприяло б відродженню духовності нашого народу.

Згадані вище сакральні пам'ятки є неповторними для розвитку туристичної індустрії регіону. Водночас є низка факторів, які стримують розвиток туристичної галузі на території Опілля. По-перше, через соціально-економічну та військово-політичну кризу в країні зменшилась кількість інвестиційних програм окресленого спрямування, а також кількість туристів з інших областей України. По-друге, сьогодні маємо недостатній рівень розвитку безпосередньо мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам. Адже виробнича база галузі формувалася, в основному, за радянських часів з орієнтацією переважно на невибагливого туриста, тому серед об'єктів інфраструктури переважають великі (порівняно з аналогічними закордонними) комплекси, із значною концентрацією місць і здебільшого низьким рівнем комфортності. По-третє, значна частина сакральної спадщини Опілля потребує реставрації, однак через відсутність державного фінансування таких робіт, неповторні пам'ятки зазнають подальших руйнувань, що загрожує їхньому цілковитому знищенню. По-четверте, сучасний турист прагне поєднати відпочинок із активною пізнавальною діяльністю, розвитком своєї духовності. Тому історичні сакральні пам'ятки, які максимально наближені до природного середовища, викликають неабиякий інтерес. І це повинно стимулювати розроблення туристично-екскурсійних маршрутів на рівні світових стандартів з надання відповідних послуг.

На жаль, сьогодні в Україні цей напрям не належить до пріоритетних у розвитку туризму. Тому важливим завданням є реалізація низки заходів щодо збільшення туристичних потоків в окреслені регіони, сприяння в розробленні екскурсійних ностальгичних турів до Західної України представників української діаспори. Першочерговим завданням регіону є вдосконалення інфраструктури, зокрема реконструкція автомобільних доріг, що є візитівкою туристичного краю. Іноземці (чи переселенці з інших територій України) прибувають в Опілляський регіон самопливом, незначними потоками, з різними цілями, що часто не піддається статистичному обліку. Тому існує необхідність у розробленні відповідної програми щодо розвитку туристично-екскурсійної індустрії в краї.

Практичний аспект нашого дослідження полягає в розробленні туристичних маршрутів сакральними пам'ятками Опілля, приміром: Івано-Франківськ – Олесько – Підгірці – Золочів – Унів – Івано-Франківськ. Інший,

розроблений нами тур: Івано-Франківськ – Костел Різдва Богородиці та Храм Архістратига Михаїла (м. Комарно) – Крехівський монастир святого Миколая Отців Василян (с. Крехів) – Церква Святих Ольги та Єлизавети, Домініканський Собор (м. Львів) – Церква Святого Духа (м. Рогатин) – Івано-Франківськ. Запропонований тур вихідного дня «Золотий потік»: Івано-Франківськ – Бучач – Язловець – Підзамочок – Бучач – Рукомиш – Русилів – Золотий Потік – Велеснів – Івано-Франківськ спрямований не лише на ознайомлення туристів із сакральною спадщиною Тернопільщини в сфері розвитку ностальгичного туризму, передусім для української діаспори, а й передбачає відвідування рекреаційних об'єктів, цікавих природних ландшафтів, місць, пов'язаних з видатними постатями тощо. Таким чином, у ненав'язливій обстановці туристи мають змогу не лише відпочивати, а й пізнавати духовну спадщину, історико-культурні надбання краю. Дані екскурсії пропонують туристам у туристичних фірмах «Travel Start», «Блюме» в м. Івано-Франківську.

Важливим аспектом у розвитку ностальгичного туризму сакральними пам'ятками Опілля є налагодження продуктивної співпраці професійних туристичних організацій з релігійними громадами, об'єднаннями, професійними богословами, що допомогло б у проектуванні екскурсійних турів, збагатило б пізнавальний аспект певного туристичного туру, сприяло б відродженню духовної культури споживачів туристичної продукції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сакральне мистецтво Опілля характеризується своєю унікальністю і особливо впливає на емоції та почуття вірян шляхом персоналізації та органічного відображення у змісті своїх творів потойбічних сил, мистецького оформлення їх сприйняття, зокрема використання аудіо-візуальних і театральних ефектів публічного богослужіння. Опілля може стати одним із найбільш розвинених районів при правильному акцентуванні уваги на історико-культурних пам'ятках, поверненню їм минулої величі, і популяризації їх серед населення.

Перспективи розвитку ностальгичного туризму на Опіллі полягають у вирішенні таких завдань [7, с. 313]: оцінка сакрального мистецтва на предмет виявлення потенційних можливостей його використання в туристичній індустрії; маркетингова оцінка попиту та пропозиції ностальгичного туризму; вивчення потреб і запитів представників діаспори щодо задоволення сентиментальних потреб, розвитку їхньої духовності; вироблення системи збереження ресурсної бази ностальгичного туризму; підтримка міжнародного туризму, а саме таким можна вважати ностальгичний туризм, на міждержавному рівні; підготовка фахівців для ностальгичного туризму як окремого напрямку в туризмі; формування регіональної туристично-інформаційної системи та створення відповідних туристично-ностальгичних центрів з пропозиціями екскурсійних програм сакральними пам'ятками Опілля.

Ностальгичний туризм має всі необхідні передумови для розвитку на Опіллі як самостійний напрям туристичної діяльності. Адже його значення зумовлене не лише соціально-економічним розвитком регіону, задоволенням сентименту, пов'язаного з ностальгією за батьківщиною, а й виконанням важливих функцій: пізнавальних, естетичних, виховних та ін., які сприятимуть зміцненню контактів і взаєморозуміння між українцями (в Україні й діаспорі) та представниками інших народів.

Перспективними для подальшого дослідження вважаємо проблеми використання історико-культурного та рекреаційного потенціалу замків, музейної спадщини, ландшафтів краю у розвитку туристичної індустрії Опілля.

1. Бучма Д. Город Льва / Д. Бучма // Вокруг света. – К. : Вища школа, 2005. – № 4. – С. 22-39.
2. Гаврилів Б., Гаврилів М. Пам'ятки історії та культури Івано-Франківщини: іст.-краєзн. дослідж. / В. Гаврилів, М. Гаврилів. – Івано-Франківськ, 2001. – 96 с.
3. Галюк М. Д. Водні ресурси Івано-Франківської області: інформаційний посібник / М. Д. Галюк. – Яремче, 2001. – 231 с.
4. Історико-культурні об'єкти Івано-Франківщини : перелік об'єктів туризму / Природ.-заповід. території та об'єкти Івано-Франківщини. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 164–166.
5. Павлов В. І., Черчик Л. М. Рекреаційний комплекс: теорія, практика, перспективи / В.І. Павлов, Л.М. Черчик. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 124 с.
6. Рунців О. І. Особливості ринку туристичних послуг / О. І. Рунців // Вісник наукових досліджень : науковий журнал. – № 10: Ч. 2. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ Галицького інституту імені В'ячеслава Чорновола, 2007. – С. 243–245.
7. Чорненко Н. Ностальгичний туризм як окремий напрям у туризмі: поняття, функції, ознаки / Н. Чорненко // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2013. – Вип. 43. Ч. 1. – С. 309–314.

Reference

1. Buchma D. Horod L'va / D. Buchma // Vokruh sveta. – K. : Vyshcha shkola, 2005. – № 4. – S. 22–39.
2. Havryliv B., Havryliv M. Pam'yatky istoriyi ta kul'tury Ivano-Frankivshchyny: ist.-krayezn. doslidzh. / V. Havryliv, M. Havryliv. – Ivano-Frankivs'k, 2001. – 96 s.
3. Halyuk M. D. Vodni resursy Ivano-Frankivs'koyi oblasti: informatsiynyy posibnyk / M. D. Halyuk. – Yaremche, 2001. – 231 s.
4. Istoryko-kul'turni ob'yekty Ivano-Frankivshchyny : perelik ob'yektiv turyzmu / Pryrod.-zapovid. terytoriyi ta ob'yekty Ivano-Frankivshchyny. – Ivano-Frankivs'k, 2000. – S. 164–166.
5. Pavlov V. I., Cherchuk L. M. Rekreatsinyy kompleks: teoriya, praktyka, perspektyvy / V.I. Pavlov, L.M. Cherchuk. – Luts'k : Nadstyr'ya, 1998. – 124 s.
6. Runtsiv O. I. Osoblyvosti rynku turystychnykh posluh / O. I. Runtsiv // Visnyk naukovykh doslidzhen' : naukovyy zhurnal. – № 10: Ch. 2. – Ternopil' : Redaktsiyno-vydavnychyy viddil Halys'koho instytutu imeni Vyacheslava Chornovola, 2007. – S. 243–245.
7. Chornen'ka N. Nostal'hichnyy turyzm yak okremyy napryam u turyzmi: ponyattya, funktsiyi, oznaky / N. Chornen'ka // Visnyk L'vivs'koho Universytetu. Seriya heohrafichna. – 2013. – Vyp. 43. Ch. 1. – S. 309–314.